

Türkiye’de İhracatın Sektör ve Pazar Çeşitliliği Çerçevesinde Yaşadığı Yapısal Dönüşüm

The Structural Transformation Of Turkey’s Exports In Terms Of Product And Market Diversification

Hayrettin KAPLAN¹, Feridun TUR²

ÖZET

Türkiye’nin ihracatta orta-uzun vadeli hedeflerini gerçekleştirebilmesi, ihracatının yapısal bir dönüşüm yaşamasını gerektirmektedir. Bu çalışmada amaç Türkiye’de ihracatın 1995-2013 döneminde nasıl bir dönüşüm yaşadığının ve söz konusu dönüşümün yönü ile derecesinin araştırılmasıdır. Çalışmada, ihracatın ürün çeşitliliğinin arttığı ve daha yüksek teknoloji gruplarının ihracattan aldığı payda bir artışın olduğu tespit edilmiştir. Buna karşın, teknoloji gruplarının performansı karşılaştırmalı üstünlükler çerçevesinde incelendiğinde, Türkiye’nin halen emek yoğun ve sermaye yoğun olan, görece düşük teknoloji ve araştırma faaliyeti içeren sektörlerde uzmanlaşmaya devam ettiği görülmüştür. Son olarak, incelenen dönemde pazar çeşitliliğinde kayda değer bir artış gerçekleştiği; bu bağlamda pazar risklerinin yayılma vesilesiyle azaldığı, bununla birlikte önümüzdeki dönemde pazarı çeşitlendirerek ihracatı artırabilmenin daha sınırlı bir potansiyel taşıdığı tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sektörel Dönüşüm, Yapısal Dönüşüm, Ürün Çeşitliliği, Pazar Çeşitliliği, Geleneksel Mal İhracatı

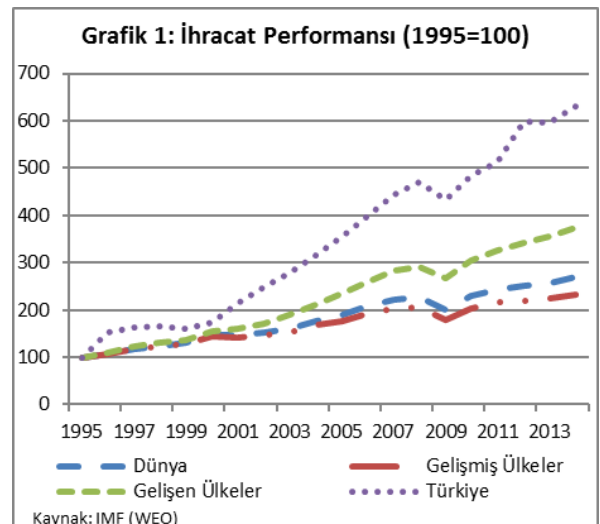
ABSTRACT

In order to accomplish medium to long term targets, Turkey has to transform its structure of exports. This study aims to explore the structural transition in exports between 1995 and 2013. The calculations confirm increasing sectoral diversification and technological intensity in terms of share in total exports. On the other hand, when we focus on revealed comparative advantages, it shows that, Turkey still specializes in labor and capital intensive sectors which involves less research activity. Lastly, between 1995 and 2013 there has been a strong market diversification which implies lessening market risk via lessening market concentration. However it should be stated that, this also implies a weak potential for export growth generated by exporting same products to new markets.

Key Words: Sectoral Transformation, Structural Transformation, Product Diversification, Market Diversification, Traditional Exports

1. GİRİŞ

Türkiye’nin ihracatı 1995-2013 döneminde yıllık ortalama %10,9 artarak 21,6 milyar dolardan 151,8 milyar dolara ulaşmıştır. Söz konusu performans, dönem boyunca dünya ortalamasının, gelişmiş ülkelerin ve gelişen ülkelerin üzerinde bir büyümeye işaret etmektedir (Grafik 1). Bu performans sonrasında Türkiye’de ihracat / GSYH 1995 yılı itibariyle %9,6 iken, 2013 yılında %18,5’e yükselmiştir. Türkiye’nin 1995-2013 döneminde gerçekleştirdiği yüksek ihracat artış performansının sürdürülebilir nitelik kazanması, yapısal bir dönüşümü gerektirmektedir. Bu çalışmada, niteliksel dönüşüm sürecinde Türkiye’nin 1995-2013 yılları arasında nasıl bir yol izlediği, ne kadar gelişim kaydettiği ve karşılaştığı tikanıklıkların tespit edilmesi amaçlanmaktadır.

¹Dr., Genel Müdür, Türk Eximbank, hkaplan@eximbank.gov.tr

²Ekonomik Araştırmalar ve Koordinasyon Müdürlüğü, Türk Eximbank, ftur@eximbank.gov.tr

Türkiye'nin, inceleme döneminde gerçekleşen yüksek oranlı ihracat artış performansı, dış ticarete serbestleşme sürecinin önemli bir adımı olan AB ile Gümrük Birliği'nin yürürlüğe girmesinin etkilerini de barındırmaktadır. Gümrük Birliği'nin ve 2000'li yıllarda AB'nin yaşadığı genişleme sürecinin Türkiye'nin dış ticareti üzerindeki etkileri konusunda yapılan pek çok çalışma mevcuttur (Yılmaz, 2003; Erlat ve Erlat, 2005; Utkulu ve Seymen, 2004; Vergil ve Yıldırım, 2006). Türkiye'nin Orta Doğu ülkeleri ile olan ticaretini inceleyen Erlat ve Erlat (2012a) ve BRIC (Brezilya, Rusya, Hindistan, Çin) ülkeleri ile ihracatta uzmanlaşma ve rekabet düzeylerini karşılaştıran Erkan (2012), Türkiye'nin ihracatını pazar ve/veya rakipleriyle karşılaştırma yapmak suretiyle analiz etmektedir. 1995-2010 dönemi için Türkiye'nin ihracat performansını sabit piyasa payı yöntemiyle inceleyen Aytemiz (2011), Türkiye'nin ihracat performansının altında fiyat rekabetinin yattığını, mal bileşiminin ise ihracat artışını baskılayan temel unsur olduğunu ifade etmektedir. Çalışma bunun temel nedenini Türkiye'nin ihracatında talebi görece yavaş artan emek yoğun malların ağırlıkta olması ile açıklamaktadır (Aytemiz, 2011: 197).

Bu çalışmada ihracatın kompozisyonundaki değişim, değişimin yönü ve niteliğinin ortaya koyulması amaçlanmaktadır. Bu çalışma çeşitli incelemelerde farklı bağlamlarda kullanılmış olan göstergelerin entegre edilmesi suretiyle sektör ve pazar kompozisyonunda yaşanan dönüşüme ilişkin daha detaylı bilgiler ortaya koymakta ve bu yönüyle yazındaki ilgili çalışmalardan farklılaşmaktadır.

Bu amaçla, sırasıyla ürün çeşitliliği, ürün kompozisyonunun niteliği, karşılaştırmalı üstünlüklerdeki gelişmeler ve ürün grupları bazında pazar yoğunlaşması temelinde ihracatın sektörel yapısındaki değişim tespit ve tahlil edilmeye çalışılacak ve çalışma, sonuçların derlenmesi ve değerlendirilmesiyle tamamlanacaktır.

Çalışmada kullanılan veriler 1995 – 2013 dönemi için SITC Rev3 kategorisindeki 255 sektör için UNCTAD'tan elde edilmiştir¹. SITC Rev3 bir yandan dış ticaret araştırmalarında yoğun olarak kullanılan bir tasnif olması, diğer yandan çalışmada kullanılan teknoloji klasifikasyonuna uygun olması nedeniyle

tercih edilmiştir. Çalışma 1995 yılından başlatılarak Gümrük Birliği'nin yapısal dönüşümü hızlandırıcı etkilerinin kapsanması amaçlanmıştır.

Yapısal dönüşümün sektörel boyutta incelenmesi sürecinde ürün çeşitliliği için gini katsayısı ve geleneksellik endeksi; niteliksel dönüşüm için teknolojik gruplandırma, Türkiye'nin ürünlerinin dünya piyasalarındaki göreceli gücü ve bu güçteki değişim için Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler (AKÜ) ve son olarak sektörlerin pazar yoğunluğundaki gelişimin tespit edilmesi için Herfindahl Endeksi (HE) kullanılmıştır.

2. İHRACATTA ÜRÜN ÇEŞİTLİLİĞİ

Ihracat ile büyüme ilişkisine odaklanan çalışmalar kapsamında, ihracat gelirlerindeki istikrara özel bir önem verilmeye başlanmıştır. Bir ülkenin ihracatta sınırlı sayıda ülkeye veya sektöre önemli ölçüde bağımlı olması durumunda; ülkenin ihracat gelirleri, ticaret ortaklarındaki ekonomik dalgalanmalardan veya ana sektörlerdeki oynaklıktan daha fazla etkilenebilmekte, bu bağlamda döviz gelirlerinde bir kırılma oluşabilmektedir (Erlat ve Akyüz, 2001; Değer ve Genç, 2010). Bu çerçevede, ihracatta çeşitliliğin artırılması hem pazar, hem de ürün bazında önem arz etmektedir.

Türkiye'nin AB'ye ihracatını ürün çeşitliliği bağlamında değerlendiren Ekmen-Özçelik ve Erlat (2013), gelişen ülkelerin geleneksel ihraç ürünlerinin azalan ticaret hadlerine tabi olmalarından yola çıkarak ürün çeşitliliğinin önemini altını çizmekte ve ürün çeşitliliği ile rekabet gücünün bir paranın iki yüzü olduğunu ifade etmektedir.

Bu kapsamda, ihracatta ürün çeşitliliğinin gelişimi bir yandan ihracatın artırılmasında, diğer yandan ihracat gelirlerinin istikrar kazanmasında önemli bir işleve sahiptir. Bu bölümde Türkiye'nin ihracatında yaşanan ürün çeşitliliği gini katsayısı ve geleneksellik endeksleri çerçevesinde incelenecektir.

2.1. Gini Katsayısı

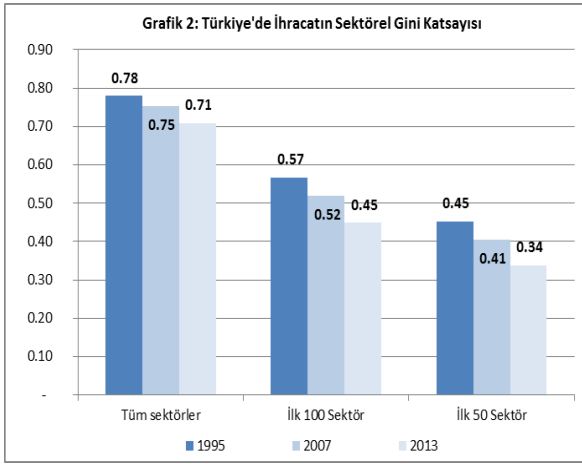
Ihracatın sektörler arasındaki dağılımının daha yüksek çeşitliliğe sahip, daha az yoğunlaşma ve

¹<http://unctadstat.unctad.org/ReportFolders/reportFolders.aspx>

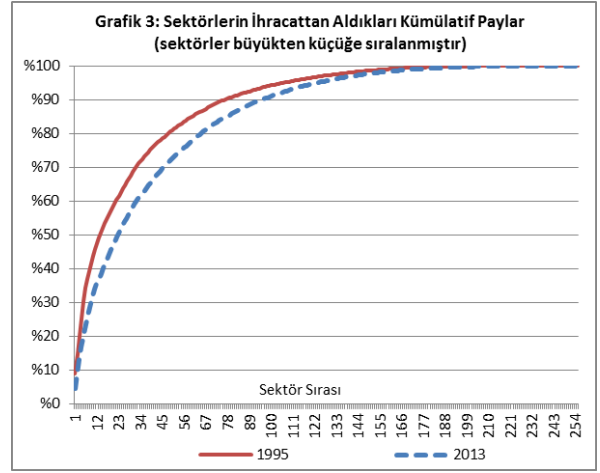
uzmanlaşmaya tabi olup olmadığını test etmenin bir yolu gini katsayısıdır (Amiti ve Freund, 2008).

$$Gini = 1 - \frac{1}{n} \sum_i (kpay_{i-1} + kpay_i), \quad (1)$$

Eşitlik (1)'de, n sektör sayısı, i sektörün sıralaması (1 ile n) ve $kpay_i$ ise i sektörünün kümülatif payını göstermekten, Gini katsayısı ihracatta sektörel çeşitlenmenin bir göstergesi olmaktadır. İlk 50, ilk 100 ve tüm sektörlerin dahil edildiği 3 farklı gini katsayısı, 1995, 2007 ve 2013 yılları için hesaplanmıştır. Grafik 2, gini katsayısındaki düşüş trendini göstermekte ve ürün çeşitliliğindeki artışa işaret etmektedir.

Türkiye'nin ihracatında ürün çeşitliliğinde artış gerçekleşip gerçekleşmediğini tespit etmek için doğrudan kümülatif paylar da kullanılabilir. Bu amaçla sektörler ihracattan aldıkları paya göre büyükten küçüğe sıralanmış ve kümülatif payları hesaplanmıştır. Grafik 3'te yatay eksen 255 adet sektörü temsil etmekteyken, dikey eksen kümülatif payları göstermektedir. Çalışmanın inceleme dönemi olan 1995 ve 2013 yılları için çizilen kümülatif ihracat payları grafiğinde içe doğru kayma, ürün çeşitliliğinde bir artış olduğunu; bir başka ifadeyle ihracatta sektörel yoğunlaşmanın azaldığını ifade etmektedir. Nitekim ilk 30 sektörün ihracattan aldıkları kümülatif pay 1995 yılında %68,5 iken, 2013 yılında %58 olarak gerçekleşmiştir. Bu durum, ihracat sepeti bir bütün olarak düşünüldüğünde, çeşitliliğin artmış olduğunu teyit etmektedir. Çalışmanın devam eden kısımlarında ürün çeşitliliğindeki artışın yönü, şiddeti ve niteliği irdelenecektir.

2.2. Geleneksel Ve Geleneksel Olmayan Sektörler

İhracatta sektörel çeşitliliğin artışının daha detaylı incelenmesi için, sektörler geleneksel ve geleneksel olmayan olmak üzere ikiye ayrıştırılabilir (Erlat ve Erlat, 2012a). Söz konusu ayrıştırmanın yapılabilmesi için kullanılacak olan geleneksellik endeksinin hesaplanabilmesi amacıyla i sektörünün her bir yılda gerçekleştirdiği ihracat, sektörün dönem boyunca yaptığı ihracat toplamına oranlanmakta ve önceki yıllarla toplanarak kümülatif olarak ilerlemektedir. X_{it} i sektörünün t yılındaki ihracatını, T ise dönem uzunluğunu göstermekteyken;

$$c_{is} = \frac{\sum_{t=1}^s X_{it}}{\sum_{t=1}^T X_{it}}, \quad s = 1, \dots, T \quad (2)$$

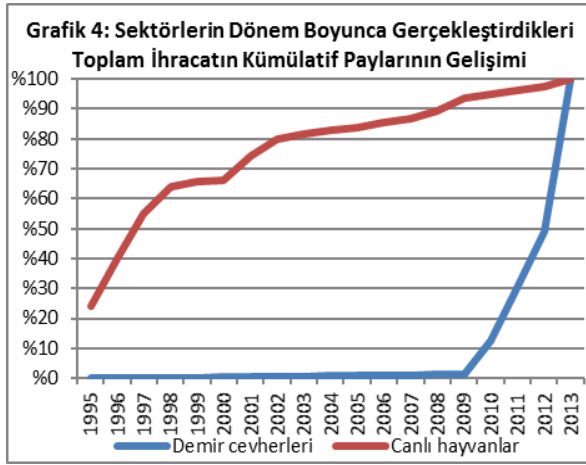
Böylelikle c_{is} , her bir dönemde i sektörü ihracatının, sektörün dönem boyunca (1995-2013) gerçekleştirdiği toplam ihracatındaki kümülatif payı göstermektedir. Dönem başında c_{is} sifıra yakın bir seviyedeysen, dönem ilerledikçe yükselmekte ve dönem sonunda 1'e ulaşmaktadır.

Geleneksellik endeksi, belirli bir dönem ele alındığında, hangi sektörlerin dönemin başında hangilerinin ise dönem sonuna doğru daha fazla ihracat gerçekleştirdiğinin tespit edilmesinden yola çıkmaktadır. Sektörel performanslar, tüm sektörlerin toplanması ile elde edilen toplam ihracattaki paylarından bağımsız olarak değerlendirilmektedir. Bir başka ifadeyle, sektörlerde dönem boyunca gerçekleştirilen toplam ihracatın, ağırlıklı olarak dönem başında mı dönem sonunda mı gerçekleştirildiği tespit edilmektedir. Bu çerçevede, ihracatın ağırlıklı

olarak dönem başında gerçekleştirilmesi durumunda sektör geleneksel olarak adlandırılacaktır.

Grafik 4'te, örnek olarak sunulan 2 sektörün dönem boyunca gerçekleştirdiği toplam ihracatın kümülatif gelişimi gösterilmektedir. Grafikten de görüldüğü gibi, Canlı Hayvanlar sektöründe ihracatın önemli bir kısmı dönem başlarında gerçekleştirilmişken, Demir Cevherleri sektöründe ihracat 2009 yılından sonra gerçekleştirilmiştir.

Her bir sektör için hesaplanan c_{is} 'lerin ortalaması, sektörlerin geleneksellik açısından karşılaştırılabilmesine olanak sağlamaktadır. Sektörleri "geleneksel" ve "geleneksel olmayan" şeklinde ikili bir sınıflamaya tabi tutabilmek için t istatistiği kullanılmıştır.

$$\bar{c}_{is} = \frac{\sum_{s=1}^T c_{is}}{T}, i = 1, \dots, N \quad (3)$$

$$\bar{c}_{is} = \frac{\sum_{s=1}^T c_{is}}{T}, i = 1, \dots, N \quad (3)$$

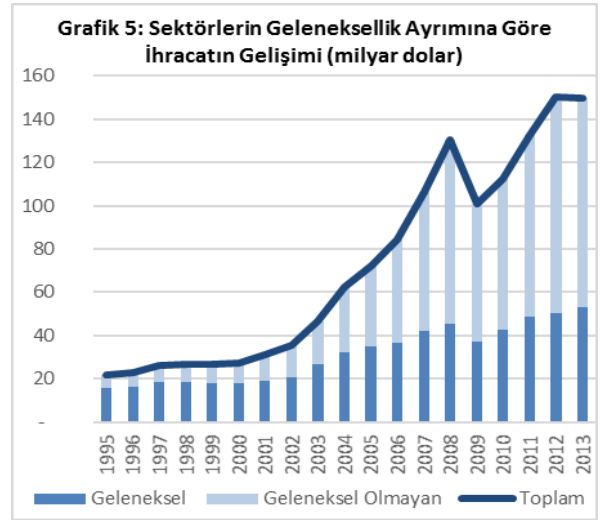
En geleneksel sektör, en yüksek c_{is} ortalamasına sahip olacaktır. Sektörler c_{is} ortalamasına göre küçükten büyüğe sıralandıklarında, en az gelenekselden, en geleneksele doğru giden bir sıralama elde edilmiş olmaktadır.

$$t_{i,j} = \frac{\bar{c}_i - \bar{c}_j}{\sqrt{\frac{\sigma_i^2}{T} + \frac{\sigma_j^2}{T}}} \quad (4)$$

t istatistiği ile test edilen boş hipotez, sektörlerin ortalama c_{is} değerlerinin farklı olmadığı anlamına gelmektedir. Boş hipotezin reddedilmesi durumunda, karşılaştırılan iki sektör için geleneksellik derecesinde (ortalama c_{is}) istatistikî olarak anlamlı ölçüde farklı oldukları sonucuna ulaşılabacaktır.

Yapılan hesaplamalara göre 1995-2013 döneminde Türkiye'nin ihracat gerçekleştirdiği 255 faslın 118'i geleneksel, kalan 137 tanesi ise geleneksel olmayan şeklinde sınıflandırılmıştır.

Grafik 5, geleneksel olan ve olmayan sektörlerin ihracat içindeki payının gelişimini göstermektedir. Grafikten de görüldüğü gibi, geleneksel olmayan sektörlerin ihracat hacmimiz içindeki payı düzenli bir artış eğilimi göstermektedir. 2013 yılı itibarıyla toplam ihracatın %64,4'ü geleneksel olmayan ihracat kalemlerinden oluşmaktadır. Geleneksel olmayan sektörlerin toplam ihracat içindeki payının artışı, ürün çeşitliliğinin arttığına işaret etmektedir. Sektörlerin geleneksel olup olmamasına göre yapılan ayrıştırma, ilerleyen bölümlerde bir ayrıştırma ve analiz kriteri olarak kullanılacaktır.

3. İHRACATIN NİTELİĞİ

İhracatın sektörel çeşitliliğinin artıyor olması, yapısal bir değişimi ima etmekte, buna karşın bu değişimin hangi yönde olduğuna ilişkin bir bilgi taşımamaktadır. Bu bölümde sektörel kompozisyonun değişiminin niteliği sektörlerin teknoloji kırılımları ile irdelenecektir.

Sektörler teknoloji yoğunluklarına göre tasnif edilirken, Hufbauer ve Chilas (1974), Yılmaz (2003) ve

Özçelik ve Erlat (2013)’ta kullanılan SITC Rev3 tasnifine uygun beşli teknoloji ayırımı kullanılacaktır².

SITC 0, 2 (26 hariç), 3 (35 hariç), 4, 56
(Hammadde Yoğun Mallar – **HYM**)

SITC 26, 6 (62, 67, 68 hariç), 8 (87,88 hariç)
(Emek Yoğun Mallar – **EYM**)

SITC 1, 25, 53, 55, 62, 67, 68, 78
(Sermaye Yoğun Mallar – **SYM**)

SITC 51, 52, 54, 58, 59, 75, 76
(Taklidi Kolay Araştırma Yoğun Mallar-**TKAYM**)

SITC 57, 7 (75, 76, 78 hariç), 87, 88
(Taklidi Zor Araştırma Yoğun Mallar – **TZAYM**)

Teknoloji grupları tasnifiyle, geleneksel olan ve olmayan sektörler ilişkili tasnif birleştirilerek, ihracatın sektörler bazında yapısal durumunun daha iyi ortaya konulabilmesi hedeflenmiştir. Böylelikle her bir teknoloji grubu kendi içinde geleneksel olan ve geleneksel olmayan olarak ikiye ayrılmış ve toplam ihracat incelenmiştir.

İhracat performansı, teknoloji gruplarına göre değerlendirildiğinde, geleneksel sektörlerin payının farklılaştığı görülmektedir (Grafik 6). Örneğin HYM ve EYM gruplarında, geleneksel olan ve olmayan sektörler, bu grupların toplam ihracatında yaklaşık yarı yarıya pay almaktadır. Nitekim, HYM grubunda gerçekleştirilen toplam 26,5 milyar dolarlık ihracatın 13,8 milyar doları geleneksel olmayan sektörler tarafından gerçekleştirilmiştir.

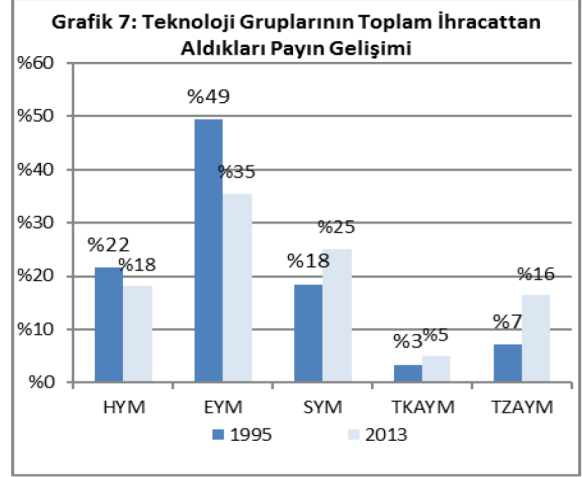
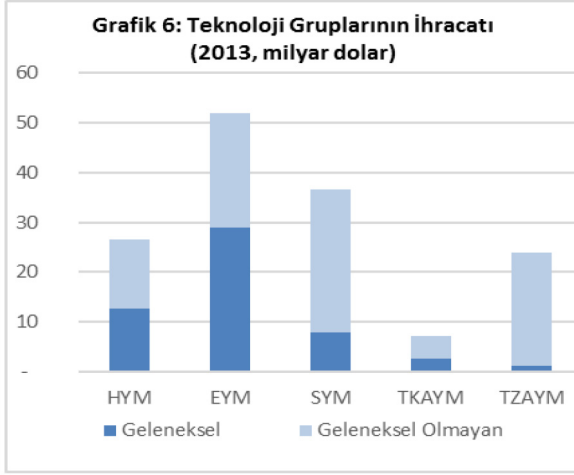
Buna karşın, TKAYM ihracatının %36’sı, SYM ihracatının %21,7’si, TZAYM ihracatının ise sadece %4,6’sı geleneksel sektörler tarafından gerçekleştirilmektedir. TZAYM grubundaki ihracat performansına geleneksel olmayan sektörlerin verdiği katkının bu denli yüksek olması, sektörel çeşitliliğin artışında daha yüksek bir teknoloji grubunun ön plana çıkması çerçevesinde önemli addedilmektedir.

Grafik 7’de 1995 ile 2013 yılları için teknoloji gruplarının ihracattan aldıkları payın gelişimi gösterilmektedir. HYM ve EYM kategorilerinin ihracattan aldıkları paylarda bir düşüş; bununla birlikte SYM, TKAYM, TZAYM kategorilerinin payında bir artış görülmektedir.

Grafik 6 ve Grafik 7 birlikte değerlendirildiğinde SYM ve TZAYM gruplarında geleneksel olmayan sektörlerin, bu grupların toplam ihracattaki paylarını da artırmalarını sağladığı anlaşılmaktadır. SYM grubunda geleneksel olmayan ve grup ihracatında en yüksek paya sahip ilk 3 sektörün motorlu yolcu taşıtları (781), demir veya çelikten filmaşın, çubuk ve profiller (676) ile motorlu taşıtların aksam ve parçaları (784) olduğu görülmektedir. TZAYM grubunda geleneksel olmayan ve grup ihracatında en yüksek paya sahip ilk 3 sektör ise, evlerde kullanılan elektrikli veya elektriksiz diğer makineler (775), elektrik dağıtım donanımı (773) ve motorlar ve aksamı (713) olarak sıralanmaktadır.

Grafik 7’den de görüldüğü gibi Türkiye’nin ihracat kompozisyonunda bir başka önemli değişim EYM grubundadır. EYM grubunun ihracattan aldığı payın değişimi, geleneksellik ayrımıyla birlikte değerlendirildiğinde daha keskin bir görünüm arz etmektedir. Nitekim, geleneksel EYM sektörlerinin toplam ihracattan aldıkları pay 1995’ten 2013’e %43,3’ten %19,7’ye gerilemişken, geleneksel olmayan EYM sektörlerinin aldığı pay aynı dönemde %6’dan %15,7’ye yükselmiştir. Geleneksel olmayan EYM sektörlerinde kuyum (897), halı (659) ve mobilya (821) sektörleri payları yükselerek öne çıkarken, geleneksel EYM sektörlerinde, örülmüş olsun olmasın diğer giyim (845), örülmemiş giyim eşya ve aksesuarı (842), dokumaya elverişli maddelerden diğer hazır eşya ve takımlar (658) gibi tekstil ve konfeksiyon ile ilişkili sektörlerin paylarının azaldığı görülmektedir. Sektörlerin teknoloji gruplarına ve geleneksellik kırılımına göre ihracattan aldıkları paylar, çeşitli yıllar için Ek 1’deki tabloda sunulmaktadır.

²Teknoloji grupları tasnifinde, SITC Rev 3’ün 971 no’lu faslı olan “Parasal Olmayan Altın” yer almamakta, dolayısıyla son yıllarda tarihi ortalamaların oldukça üzerinde seyreden altın ihracatı verileri yapılan analizde büyük bir sapmaya neden olmamaktadır.

4. REKABET GÜCÜ VE KARŞILAŞTIRMALI ÜSTÜNLÜKTEKİ GELİŞİM

Klasik (Ricardo'cu) ve Neoklasik (H-O) yaklaşımlar, içlerinde farklılık barındırır da, ticaretin varlığını karşılaştırmalı üstünlüğe dayandırmaktadırlar. Klasik teoride karşılaştırmalı üstünlüğün belirleyicisi emek verimliliği iken, Neoklasik teoride kaynakların görece kıtlığı/bolluğu karşılaştırmalı üstünlüğün, dolayısıyla dış ticaretin ana belirleyici unsurudur. Bu nedenle, karşılaştırmalı üstünlük, uluslararası ticaretteki rekabetçiliğin ana nedeni olarak görülmektedir. Bununla birlikte, H-O teoreminin önerdiği emek ve sermayenin görece kıtlığı/bolluğundan yola çıkıldığında, sermaye stokunun ölçülmesi konusunda yaşanan sorunlardan dolayı karşılaştırmalı üstünlüğün ölçülmesi çok da kolay olmamaktadır (Özçelik ve Erlat 2013: 48). Balassa (1965) bu noktada ticaretin hem görece fiyatları, hem de fiyat dışı faktörleri yansıttığını varsaymış ve böylelikle ticaret akımlarının incelenmesi ile karşılaştırmalı üstünlüklerin hesaplanabileceğini ifade etmiştir. Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler (AKÜ)'ün nasıl en doğru hesaplanabileceğine ilişkin mevcut tartışmaların³³ yanında, Balassa (1965)'nin önerdiği yöntemin halen en yaygın kullanılan yöntem olduğu kabul edilmektedir (Dilek ve Gümüştekin 2012: 10).

X_i Türkiye'nin i sektöründeki ihracatını, X_{iw} ise dünyanın i sektöründeki toplam ihracatını gösterdiğinde, i sektörü için Türkiye'nin AKÜ'sü şu şekilde hesaplanabilecektir:

$$AKÜ_i = \frac{X_i / \sum_{i=1}^N X_i}{X_{iw} / \sum_{i=1}^N X_{iw}} \quad (5)$$

AKÜ'nün 1'den büyük olması, ülkenin o malda karşılaştırmalı üstünlüğe sahip olduğu anlamına gelmektedir. $AKÜ > 1$ olan sektör sayısının yüksek olması çeşitliliğin arttığı ve ülkenin mevcut kaynaklarıyla daha fazla sektörde karşılaştırmalı üstünlüğe sahip olduğu anlamlarına gelmektedir. Dolayısıyla, $AKÜ > 1$ koşulunu sağlayan sektör sayısı ülkenin ürün çeşitliliğinin bir göstergesi konumundayken, bu sektörlerin teknoloji gruplarına göre dağılımı, ülkenin ihracatının niteliğine ve rekabet gücünün gelişimine ilişkin bilgi sunacaktır.

Türkiye, 1995 yılı itibarıyla 255 sektörün 71'inde karşılaştırmalı üstünlüğe sahip iken, 2013 yılına gelindiğinde bu sayı 96'ya ulaşmıştır. Türkiye, incelenen dönemde 35 adet sektörde karşılaştırmalı üstünlük kazanırken, 10 adet sektörde ise var olan üstünlüğünü kaybetmiştir. Türkiye'nin dünya piyasalarında rekabet gücünü kaybettiği sektörlerin yarısının HYM sektörü olduğu, söz konusu 10 sektörün 1995 yılı itibarıyla toplam ihracattan %3 pay aldığı, buna karşın 2013 yılında bu sektörlerin ihracattaki payının %1'e gerilediği görülmektedir.

Tablo 2, Türkiye'nin $AKÜ > 1$ olan sektör sayısının teknolojik dağılımını 1995 ve 2013 yılları için göstermektedir. Tablodan da görüldüğü gibi, Türkiye EYM'de karşılaştırmalı üstünlük sahibi olunan sektör sayısını 28'den 38'e, SYM'de 14'ten 20'ye, TKAYM'da 2'den 4'e, TZAYM'da ise 3'ten 11'e çıkarmış; buna karşın karşılaştırmalı üstünlük sahibi olunan sektör sayısı HYM'de 24'ten 23'e düşmüştür (Bkz. Ek1).

Grafik 8'de $AKÜ > 1$ olan sektör sayısı teknoloji ve geleneksellik kırımında sunulmaktadır. Türkiye'nin

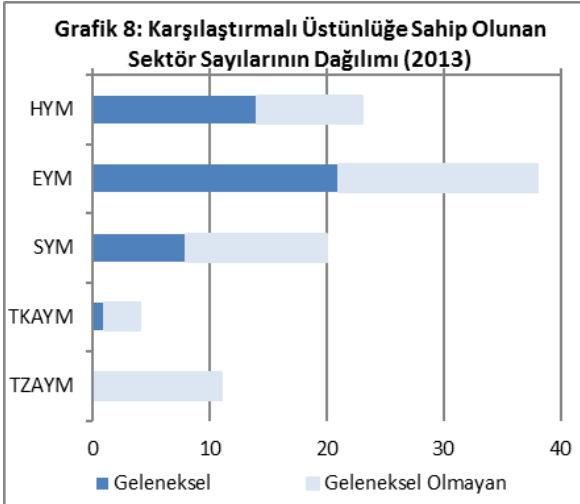
³³AKÜ göstergeleriyle ilgili tartışmalar, göstergenin avantajları ve kısıtları ile ilgili alternatif kaynaklar için bkz. Dilek ve Gümüştekin (2012;10).

karşılaştırmalı üstünlüğe sahip olduğu sektör sayısı açısından EYM birinci konumda iken, EYM'yi, HYM ve SYM takip etmektedir. Araştırma Yoğun Mal (AYM) gruplarındaki zayıf performans dikkat çekse de, özellikle TZAYM grubunda, ihracatı dönem sonuna doğru yükselen (geleneksel olmayan) sektörlerde karşılaştırmalı üstünlük kazanılmış olması, teknoloji kompozisyonu açısından önemli ve umut verici görülmektedir.

Tablo 2: AKÜ>1 Sektörlerin Teknoloji Gruplarına Göre Dağılımı (1995-2013)

	1995	2013
Hammadde	24	23
Emek Yoğun	28	38
Sermaye Yoğun	14	20
Kolay Taklit	2	4
Zor Taklit	3	11
Toplam	71	96

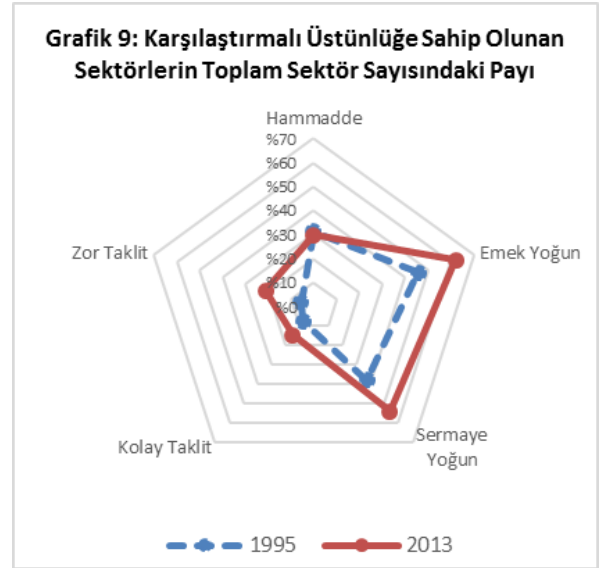
Grafik 8: Karşılaştırmalı Üstünlüğe Sahip Olunan Sektör Sayılarının Dağılımı (2013)

Bununla birlikte teknoloji kırımına göre karşılaştırmalı üstünlük sahibi olunan sektör sayılarına dayalı yapılan analizler, her bir teknolojik kırımda farklı sayıda sektör olması itibariyle yanıltıcı sonuçlar verebilecektir. Örneğin, HYM grubunda toplam 77 sektör yer alırken, TKAYM'da toplam 27 sektör yer almaktadır. Bu durumda HYM'de 20 sektörde karşılaştırmalı üstünlük sahibi olunması ile TKAYM'da 20 sektörde karşılaştırmalı üstünlük sahibi olunması aynı anlama, öneme ve gelişme potansiyeline işaret

etmemektedir. Bu nedenle Grafik 9'da, Türkiye'nin her bir teknoloji grubunda karşılaştırmalı üstünlük sahibi olduğu sektör sayısının o teknoloji grubundaki sektör sayısına oranı kullanılmıştır. Örneğin 2013 yılında SYM grubunda Türkiye 20 sektörde karşılaştırmalı üstünlüğe sahip olmakla birlikte bu mal grubunda toplam 37 sektör yer almaktadır. Dolayısıyla Türkiye SYM'deki sektörlerin %54'ünde (20/37) karşılaştırmalı üstünlüğe sahiptir. Radar grafiğin her bir köşesi bir teknoloji grubuna ilişkin söz konusu oranı temsil ederken, kesikli çizgi 1995 yılı, düz çizgi ise 2013 yılı değerlerini göstermektedir. Grafikten de görüldüğü gibi, Türkiye inceleme döneminde özellikle EYM ve SYM sektörlerine yönelmiş; bununla birlikte TKAYM ve TZAYM'da kaydedilen gelişme ise oldukça sınırlı kalmıştır. Bir başka ifadeyle EYM grubunun ihracattan aldığı pay geriliyor, ürün çeşitliliği artıyor olsa da, Türkiye ekonomisi EYM'de uzmanlaşmaya devam etmektedir.

Grafik 9: Karşılaştırmalı Üstünlüğe Sahip Olunan Sektörlerin Toplam Sektör Sayısındaki Payı

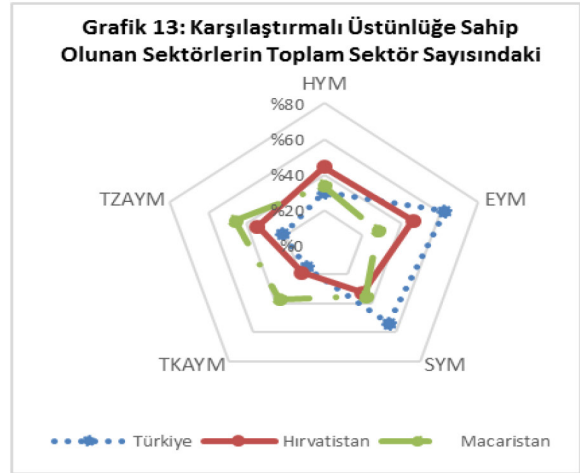
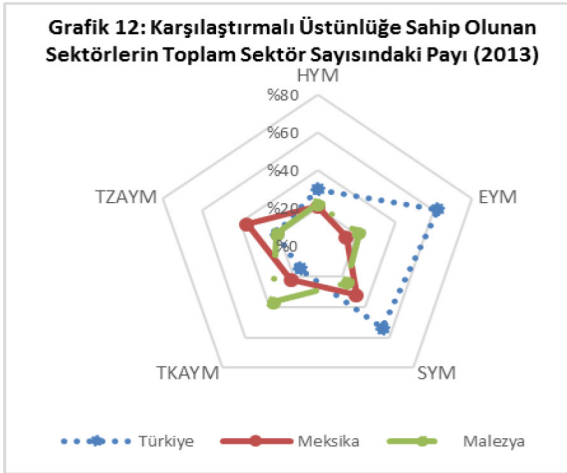
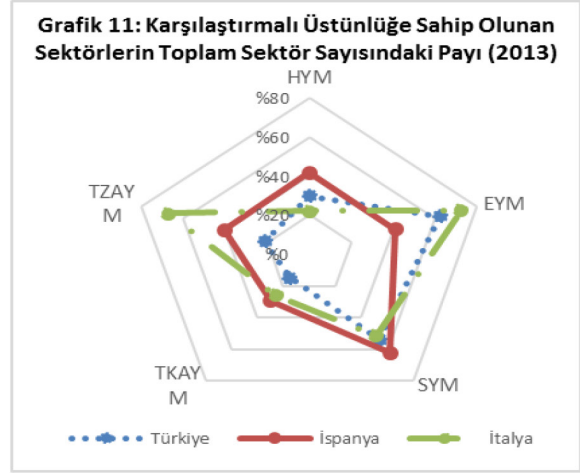
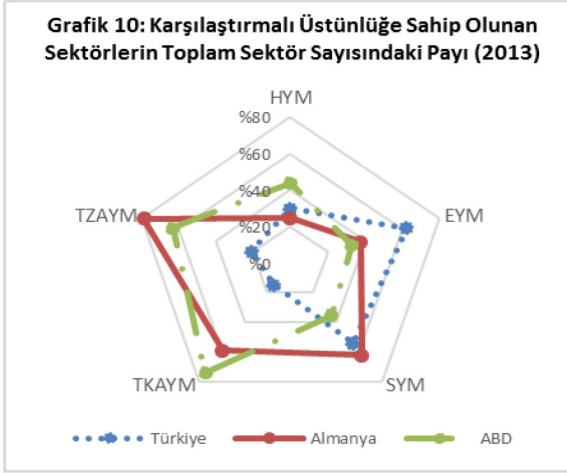
4.1. Uluslararası Karşılaştırma

Çalışmanın buraya kadar olan bölümünde 1995-2013 yılları arasında Türkiye'nin ihracatında özellikle SYM, TKAYM ve TZAYM gruplarının payının arttığı tespit edilmiştir. Bununla birlikte karşılaştırmalı üstünlükler çerçevesinde gelişim izlendiğinde Türkiye'nin özellikle EYM ve SYM'de gelişim sağladığı; AYM'deki ilerlemenin ise sınırlı olduğu ortaya koyulmuştur. Bu bölümde ise, karşılaştırmalı üstünlüklerin teknoloji gruplarına göre dağılımında Türkiye'nin seçilmiş ülkelere göre konumu incelenmiştir (Grafik 10-13). Karşılaştırmada temel alınan 8 ülke seçilirken kişi

başına milli geliri⁴ Türkiye'ye görece yakın olan 4 ülke (Hırvatistan, Macaristan, Meksika, Malezya) ve görece uzak olan (hedef konum) 4 ülke (ABD, Almanya, İspanya, İtalya) seçilmiştir.

Grafiklerden de görüldüğü gibi Türkiye'nin her iki ülke grubundan da ayrıştığı bir nokta bulunmaktadır. Türkiye, EYM ve SYM'de sergilediği gelişmeye ve TZAYM'de kaydettiği sınırlı ilerlemeye

karşın AYM grubunda oldukça zayıf bir performans sergilemektedir. İhracatın yapısal dönüşümünde son 19 yıllık performans, yönün EYM ve SYM'ye doğru olduğunu göstermektedir. Buna karşın, AYM'deki gelişme sınırlı ve yetersiz kalmıştır. Bu durum, AYM'deki sektörlerde gelişime odaklanan bir sanayi stratejisi belirlenmesi gerekip gerekmediği sorusunu akla getirmektedir⁵. Ancak bu soruya verilecek cevap, mevcut çalışmanın sınırlarını aşmaktadır.

5. PAZAR YOĞUNLUĞUNDAKİ DEĞİŞİM

Tek bir ülke veya ülke grubuna gerçekleştirilen ihracatın toplam ihracat içindeki payının çok yüksek olması, ihracat performansının söz konusu ülke veya ülke grubunun büyüme performansına olan bağımlılığını yükseltecek; böylelikle ihracatın sürdürülebilir artış trendi üzerinde tehdit oluşturabilecektir.

Değer ve Genç (2010) yapmış oldukları çalışma sonucunda, 1980-2007 arası dönemde pazar çeşitliliğinin arttığını ve bu dönemde pazar çeşitliliği ile ihracat ve GSYH arasında olumlu bir ilişkinin var olduğunu tespit etmişlerdir. Çınar ve Göksel (2010: 49) Türkiye ekonomisinin ihracat performansını istikrar kavramı çerçevesinde, sektörel bazda pazar çeşitliliği ile incelemiş ve pazarlarını daha fazla çeşitlendirmiş

⁴Satınalma gücü paritesine göre 2005 sabit fiyatlarıyla UNCTAD'tan temin edilmiştir.

⁵Konuyla ilgili tartışmalar için bkz. (Lin ve Chang, 2009).

olan sektörlerin daha istikrarlı bir ihracat performansı sergilediği tespitini yapmıştır. Bacchetta, Jansen, Piermartini ve Amurgo-Pacheco (2007) ise ihracat pazarlarındaki dalgalanmalardan daha az etkilenmek için pazar çeşitliliğinin artırılmasının bir tampon görevi görebileceğini, dalgalanmaların bu şekilde yumuşatılabileceğini ifade etmektedir. Amurgo-Pacheco ve Pierola (2007: 10)'nın dünya genelinde farklı gelir gruplarına göre yaptıkları çalışmada ise gelişen ülkelerde çeşitlilik artışının gelişmiş ülkelere göre daha önemli olduğu, ihracat artışına daha fazla katkı sunduğu tespiti yer almaktadır.

Bu çerçevede değerlendirildiğinde, Türkiye'nin ihracatında yapısal dönüşümün bir ayağı sektörel çeşitlenme ise, bir diğer ayağı pazar çeşitlenmesidir. Türkiye ihracatının yapısal dönüşümüyle ilgili çalışmalardan bazıları, ihracat artışının yeni ürünlerin yeni pazarlara ya da eski ürünlerin eski pazarlara ihracatıyla mı gerçekleştiği sorusuna odaklanmaktadır (Türkcan, 2014; Türkcan ve Pişkin, 2014; Ekmen-Özçelik ve Erlat, 2013; Aldan ve Çulha, 2013). İhracatta sektörel çeşitlenmenin yanında pazar çeşitlenmesini de inceleyen Aldan vd. (2012), Türkiye ekonomisi için gerçekleştirdiği analizde küresel kriz sonrasında Türkiye ihracatının ürün bazında çeşitlilik artışının durduğunu, buna karşın ülkeler açısından yeni pazarlara açılmanın devam ettiğini ifade etmektedir. Aldan ve Çulha (2013), Türkiye'nin çeşitlilik artışından edindiği kazanımların, yeni üründen ziyade yeni pazarlara giriş ile elde edildiğini tespit etmiştir. Benzer şekilde Türkcan (2014), Türkiye'nin yüksek ihracat performansının coğrafi çeşitliliğin artırılması ile sağlandığını, buna karşın halen geleneksel pazarlarda önemli bir yoğunlaşmanın mevcut olduğunu vurgulamaktadır. Kaplan ve Tur (2013) ise pazar çeşitliliğindeki artışın Türkiye'nin ihraç mallarına yönelik daha yüksek oranlı dış talep artışı sağladığını; ihracatçıların karşılaştığı dış talep koşullarının daha olumlu olması yönünde katkı sağladığını göstermektedir.

Bu bölümde, konuyla ilgili yapılmış olan çalışmalardan farklı olarak, pazar çeşitliliğinin gelişimi geleneksellik ve teknoloji kırımlarına göre incelenmiş, çalışma boyunca izlediğimiz mal gruplarının pazar yoğunluğunun ne yönde değiştiğinin değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Böylelikle hem belli bir mal grubunda pazar yoğunluğunun (dolayısıyla pazar riskinin) yüksek olup olmadığının, hem de pazar çeşitliliğini artırarak

ihracatı artırma imkanı kalıp kalmadığının tespit edilmesi amaçlanmıştır.

Yazında pazar veya sektörel yoğunluğun ölçülmesinde farklı endeksler kullanılmaktadır (Erlat ve Akyüz, 2001; Erlat ve Erlat, 2012b; Aldan vd. 2012; Illescas ve Jaramillo, 2011). Bu çalışmada, en yaygın kullanılan endekslerden biri olan Herfindahl Endeksi (HE) hesaplanmıştır.

HE, her bir ülkenin ihracattaki payının karesinin alınması ve tüm ülkeler için her bir yılda elde edilen değerlerin toplanması yoluyla hesaplanmaktadır. Endekste azalış pazar çeşitliliğinin artması, bağımlılığın azalması anlamına gelmektedir. HE, hem ihracat gerçekleştirilen tüm ülkelerin/ülke gruplarının hesaba katılması hem de büyük paya sahip ülkelerin daha yüksek ağırlığa sahip olması (paylarının karesi alındığı için) nedeniyle bu çalışmada, çeşitlilikteki değişimin ölçülmesi için iyi bir gösterge olarak kabul edilmiştir. Çalışmada m, ihracat gerçekleştirilen ülke sayısını gösterirken; p_{it} i ülkesinin t zamanında ihracattan aldığı payı göstermekte ve HE_t şu şekilde hesaplanabilmektedir:

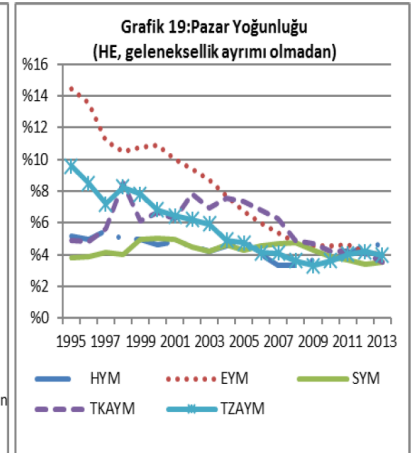
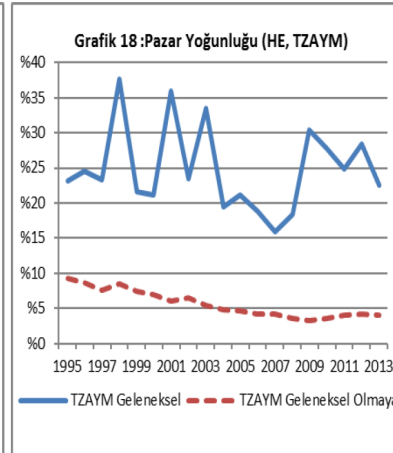
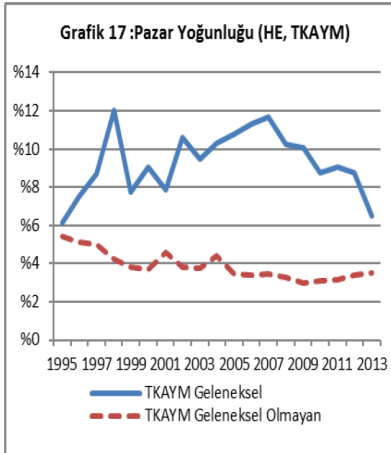
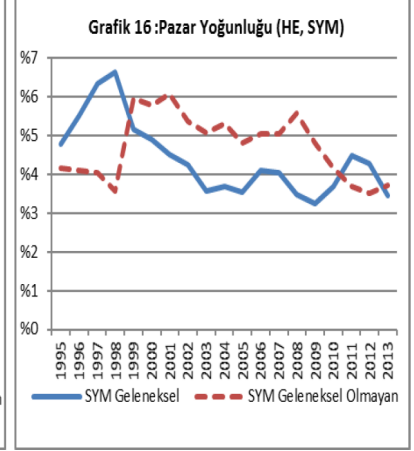
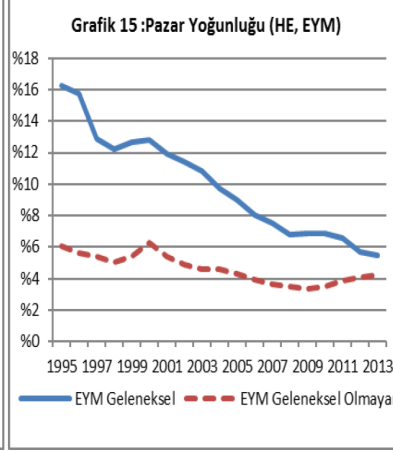
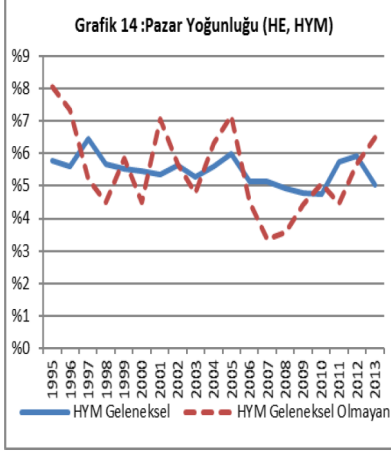
$$\text{Herfindahl Endeksi (HE}_t\text{)} = \sum_{i=1}^m p_{it}^2$$

Türkiye için yapılan hesaplamaların sonuçları Grafik 13-18'te sunulmaktadır. HE değerlerindeki azalmanın pazar yoğunluğunun azalması, pazar çeşitliliğinin artışı anlamına geldiği gözönüne alındığında, inceleme döneminde, tüm kırımlarda pazar yoğunluğunun azaldığı görülmektedir.

Grafikler incelendiğinde aşağıdaki gözlemler yapılabilmektedir:

- ✓ EYM grubunun geleneksel sektörlerinde pazar çeşitliliği istikrarlı ve anlamlı bir düşüş sergilemiştir,
- ✓ SYM grubunun hem geleneksel hem de geleneksel olmayan sektörlerinde pazar çeşitliliği yüksektir,
- ✓ TKAYM grubunun geleneksel sektörlerinde pazar çeşitliliğini artırma potansiyeli görülmektedir,
- ✓ TZAYM grubunun geleneksel sektörlerinde HE'nin yüksek oynaklık sergilediği görülmekte, bu durumun, grup ihracat hacminin düşüklüğünden kaynaklandığı anlaşılmaktadır,
- ✓ Geleneksel olmayan sektörlerde genel olarak pazar çeşitliliğinin yüksek olduğu görülmektedir,

- ✓ Gruplara geleneksellik ayırımı olmadan bakıldığında, tüm gruplarda pazar çeşitliliğinin arttığı, pazar riskinin azaldığı görülmektedir.
- ✓ Son olarak, pazar çeşitliliğindeki artışın 2011 yılından sonra ivme kaybettiği, yeni pazarlara açılma sürecinde bir durgunluk gerçekleştiği tespit edilebilmektedir.

Herfindahl Endeksi ülkelerin dışında, geleneksellik ve teknoloji kırımlarında ülke grupları⁶ için de ayrıca hesaplanmış ve benzer şekilde incelenen dönemde ülke gruplarının yoğunluğunun azaldığı görülmüştür. Buna karşın söz konusu göstergenin Avrupa ile ticari ilişkiler tarafından baskın olarak belirlendiğinin altının çizilmesi gerekmektedir. Ülke gruplarının paylarının gelişimi incelendiğinde ise aşağıdaki husular dikkat çekmektedir.

- ✓ Avrupa'nın payının SYM grubunun (hem geleneksel hem de geleneksel olmayan) dışındaki tüm mal gruplarında düştüğü görülmektedir. Buna karşın SYM grubunun Avrupa'ya olan ihracatı inceleme dönemi boyunca yükselerek geleneksel mallarda %50, geleneksel olmayan

mallarda ise %61 seviyesine çıkmıştır. Bu durum, SYM grubunun Avrupa'nın ekonomik performansına olan bağımlılığının arttığını göstermektedir. Bu husus SYM grubunun ülkeler bazında yoğunluğunun azalması (Grafik 16) ile birlikte değerlendirildiğinde grup ihracatının Avrupa ülkeleri arasındaki dağılımının daha çeşitli dağıldığı yönünde anlaşılmaktadır.

- ✓ EYM grubundan (hem geleneksel hem de geleneksel olmayan) Amerika'ya gerçekleştirilen ihracat 1995-2000 döneminde artarken, 2000'den sonra istikrarlı şekilde azalmaktadır.
- ✓ Genel olarak değerlendirildiğinde, Avrupa'nın payı inceleme döneminde azalmış olsa da,

⁶Ülke grupları olarak Afrika, Amerika, Asya, Avrupa ve Okyanusya kullanılmıştır.

belirleyiciliğini sürdürmektedir. İhracatta Afrika ve Asya kıtalarının payının arttığı, bu bağlamda pazar çeşitliliğinin arttığı görülmektedir.

Avrupa'nın ihracatımızda yüksek pay almaya devam ediyor olmasına karşın, ülkeler bazında hesaplanan HE, Avrupa içi ülkeler arasında daha dengeli bir dağılım olduğu sinyali vermektedir. Kaplan ve Tur (2013)'da toplulaştırılmış ihracat verilerinde yapılan bu tespit, bu çalışmada teknoloji grubu ve geleneksellik kırılımlarında da teyit edilmiş olmaktadır.

5. SONUÇ

İlgili yazında Türkiye ihracatının yapısı, yapının dönüşümü ve rekabet gücü, genellikle AB, BRIC ülkeleri veya Orta Doğu ülkeleri ile veya bu ülke gruplarındaki rakiplerle karşılaştırma çerçevesinde ele alınmıştır. Bu çalışmanın odak noktası ise Türkiye ihracatının 1995-2013 döneminde yaşadığı dönüşümün ortaya koyulmasıdır.

Bu çerçevede çalışmada ürün çeşitliliğinin arttığı gözlemlenmiştir. Teknoloji gruplarının ihracattan aldıkları paylara bakıldığında SYM ve TZAYM grubunda dikkate değer bir artış yaşandığı; buna karşın EYM grubunun payında bir azalma olduğu görülmektedir. SYM grubundaki yükselişin itici gücünün otomotiv ve demir çelik ile ilişkili alt sektörlerden oluştuğu, TZAYM grubu performansının daha geniş bir sektör sepetine yayıldığı görülmektedir. Bununla birlikte EYM grubunun ihracattan aldığı payın düşüşündeki faktörün geleneksel mal grubunda yer alan tekstil ile bağlantılı sektörler olduğu görülmektedir. Nitekim inceleme döneminde geleneksel EYM'nin toplam ihracatta aldığı pay %43,2'den %19,7'ye gerilemiştir. Buna karşın kuyum, halı ve mobilya gibi geleneksel olmayan EYM sektörlerinin toplam ihracattaki payı %6'dan %15,7'ye yükselmiştir.

Bununla birlikte EYM'nin ihracattaki payı düşse de, yapısal dönüşümün yönü karşılaştırmalı üstünlükler temelinde değerlendirildiğinde, Türkiye'nin EYM grubunda uzmanlaşma eğilimini devam ettirdiği görülmektedir. Türkiye, EYM ve SYM'de 1995'e göre daha fazla uzmanlaşmış durumdayken, TZAYM grubunda sınırlı bir ilerleme kat etmiştir. Bu durum, kaynakların düşük teknolojik yoğunluklu alanlara ayrılmaya devam ettiğine işaret etmektedir.

Çalışmada Türkiye'nin karşılaştırmalı üstünlükler temelindeki mevcut konumu, benzer ve görece gelişmiş ülkeler ile karşılaştırılmış ve AYM gruplarında yetersiz bir performans sergilendiği tespit edilmiştir. Türkiye ihracatının 19 yıllık dönüşümü incelendiğinde, AYM grubundaki gelişmenin kayda değer ölçüde gerçekleşmemiş olması, bu gruptaki sektörler odaklanan bir stratejiye ihtiyaç olup olmadığı, varsa bu stratejide hangi sektörler odaklanılması gerekeceği sorularını akla getirmektedir.

Kalkınmanın, kaynakların daha yüksek verimliliğe sahip sektörler doğru yöneldiği bir süreç olduğu kabul edildiğinde (Rodrik, 2011), Türkiye'nin sektör temelli dinamik bir strateji geliştirmeye ihtiyacı olduğu değerlendirilmektedir. Bu çerçevede ilk önce ülkenin mevcut gelişme kapasitesi ve eğilimine uygun olan sektörlerin belirlenmesi, sonraki adımda ise bu sektörlerin önünün açılması için ihtiyaç duyulan politikaların sektörler bazında ortaya koyulması gerekecektir. Bahsi geçen hususlar, ihtiyaç duyulan politikanın tespit ve tasarımının ileri adımları olarak değerlendirilmekte ve başka araştırmalar için önemli birer soru olarak görülmektedir.

Son olarak çalışmada teknoloji ve geleneksellik kırılımlarında incelenen pazar yoğunluğu göstergesi çeşitlilik artışına işaret etmekte; bu durum pazar riskinin azaldığı anlamına gelmektedir. Bununla birlikte pazar çeşitliliğindeki artışın 2011 yılı sonrasında ivme kaybettiği görülmektedir.

KAYNAKLAR

Aldan, A., Aydın, M.F., Çulha, O.Y., Sunel, E. Ve Taşkın, T. (2012) "İhracatta Bölgesel ve Sektörel Çeşitlenme" TCMB Ekonomi Notları, 18 Temmuz.

Aldan, A. Ve Çulha, O.Y. (2013) "The Role Of Extensive Margin in Exports of Turkey: A Comparative Analysis" CBRT Working Paper, 13(32), August.

Amıt, M. Ve Freund, C. (2008) "The Anatomy of China's Export Growth" The World Bank Policy Research Working Paper, No. 462, 8, May.

Amurgo-Pacheco, A. Ve Pierola, M.D. (2008) "Patterns of Export Diversification in Developing Countries: Intensive and Extensive Margins" HEI Working Paper (20).

- Aytemiz, S. (2011) "Türkiye İhracatının Sabit Piyasa Payı Yöntemi ile Analizi" *Afyon Kocatepe Üniversitesi İİBF Dergisi*, (C.XIII, S II).
- Bacchetta, M., Jansen, M., Piermartini, R. Ve Amurgo-Pacheco A. (2007) "Export Diversification as an Absorber of External Shocks" 2007, August.
- Balassa, B. (1965) "Trade Liberalisation and 'Revealed' Comparative Advantage" *Manchester School*, 33, 99-123.
- Çınar, Y. Ve T. Göksel (2010) "İhracatta Bölgesel Çeşitlenme ve İstikrar" *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 65(2), 29-57.
- Değer, M.K. Ve M.C. Genç (2010) "İhracatta Ülke Çeşitliliğinin Toplam İhracat ve Hasıla Üzerine Etkisi: Türkiye Ekonomisi Üzerine Eş-Bütünleşme ve Nedensellik Testleri (1980-2007)" *Akdeniz İ.İ.B.F. Dergisi*, (20), 66-85.
- Dilek, S. Ve Gümüştekin, C. (2012) "R&D Intensive Goods Trade and Competitiveness of Turkey in the European Union Market" Discussion Paper, Turkish Economic Association, No. 2012/24
- Ekmen-Özçelik, S. Ve Erlat G. (2013) "What Can We Say About Turkey and its Competitors in the EU Market? An Analysis by Extensive and Intensive Margins" *Topics in Middle Eastern and African Economies*, Vol.15, No.1, May.
- Erkan, B. (2012) "BRIC Ülkeleri ile Türkiye'nin İhracat Uzmanlaşma ve Rekabet Düzeylerinin Karşılaştırmalı Analizi" *Ekonomi ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Bahar, Cilt 8, Yıl 8, Sayı 1, 8: 101-131.
- Erlat, G. Ve Akyüz O. (2001) "Country Concentration of Turkish Exports and Imports Over Time" *Economics Web Institutes*, www.luc.edu/orgs/meea/volume3/gerlat.pdf (14.08.2013).
- Erlat, G. Ve Erlat H. (2005) "Do Turkish Exports Have a Comparative Advantage with Respect to the European Union Market, 1999-2000" *Topics in Middle Eastern and North African Economies*, Electronic Journal, Volume 7, September.
- Erlat, G. Ve Erlat H. (2012a), "The Comparative Advantage of Turkish Exports Vis-a-Vis The European Union and OECD Countries, 1990-2000" *Ekonomik Yaklaşım*, Cilt:23, Özel Sayı, ss.77-106.
- Erlat, G. Ve Erlat H. (2012b) "Türkiye'nin Orta Doğu Ülkeleri ile Olan Ticareti, 1990-2002" *Türkiye Ekonomi Kurumu Tartışma Metni*, 2012/26, Mayıs.
- Hufbauer Ve Chilas, (1974) "Specialization by Industrial Countries; Extent and Consequences" içinde *Gierch, International Division of Labor*, s.3-38.
- Illescas J. Ve Jaramillo C.F. (2011) "Exporth Growth and Diversification The Case of Peru" *The World Bank Policy Research Working Paper*, (5658), November.
- Kaplan, H. Ve Tur, F. (2013) "İhracatta Pazar Kompozisyonundaki Değişimin Dış Talep Göstergesine Etkisi" *Ekonomik Yaklaşım*, 24 (86), s.29-53
- Lin, J. Ve Chang, H.J. (2009) "Should Industrial Policy in Developing Countries Conform to Comparative Advantage or Defy it? A Debate Between Justin Lin and Ha-Joon Chang" *Development Policy Review*, 27 (5), s.483-502.
- Özçelik, S.E. Ve Erlat G. (2013) "Turkey's Comparative Advantages and Dynamic Market Positioning in the EU Market" *Topics in Middle Eastern and African Economies*, Vol.15, No.2, September, pp 42-70.
- Rodrik, D. (2011) "The Future of Economic Convergence", NBER Working Paper Series, 17400, September
- Türkcan, K. (2014) "Investigation the Role of Extensive Margin, Intensive Margin, Price and Quantity Components on Turkey's Exporth Growth During 1998-2011" *Turkish Economic Association Discussion Paper*, 2014/2, February.
- Türkcan, K. Ve Pişkin, E. (2014) "Ticaret Anlaşmalarının Türkiye'nin İhracat Dinamiğine Etkisi: Yaygın ve Yoğun Ticaret" *Türkiye Ekonomi Kurumu Tartışma Metni*, 2014/10, Kasım.
- Utkulu, U. Ve Seymen, D. (2004) "Revealed Comparative Advantage and Competitiveness: Evidence for Turkey vis-a-vis the EU/15" presented at the European Trade Study Group 6th Annual Conference, ETSG, September.
- Vergil H. Ve Yıldırım, E. (2006) "AB-Türkiye Gümrük Birliği'nin Türkiye'nin Rekabet Gücü Üzerindeki Etkileri" *Erciyes Üniversitesi İİBF Dergisi*, Sayı 26, Ocak - Haziran, ss.1-21.
- Yılmaz, B. (2003) "Turkey's Competitiveness in the European Union: A Comparison with Five Candidate Countries - Bulgaria, The Czech Republic, Hungary, Poland, Romania- and the EU15" *Ezoneplus Working Paper*, No.12.

Geleneksellik	Teknoloji Grubu	Sektör Kodu	Sektör Adı	Sektörün İhracattan Aldığı Pay (2013 Payına Göre Sıralanmıştır)				Karşılaştırmalı Üstünlük Var mı ? (Varsa 1, Yoksa 0)			
				1995	2003	2007	2013	1995	2003	2007	2013
Geleneksel	Hammedde Yoğun Mallar (HYM)	57	Taze/kuru meyve ve kabuklu meyşeler, bunların karışımları	%5.61	%2.90	%2.49	%2.67	1	1	1	1
		48	Ekmekçilik ve pastacılık ürünleri, makarna	%1.02	%0.51	%0.49	%1.04	1	1	1	1
		58	Sebze ve meyveden hazırlanmış konserveler	%1.08	%0.72	%0.72	%0.71	1	1	1	1
		54	Buharda veya suda kaynatılmış, pişirilmiş, meyve ve başka sebzeler	%1.68	%0.98	%0.77	%0.68	1	1	1	1
		421	Bitkisel sıvı yağlar	%0.91	%0.47	%0.19	%0.59	1	1	1	1
		56	Kurutulmuş sebzeler, sebze ve meyvelerin unu, ezmesi, tozları	%1.39	%0.76	%0.53	%0.51	1	1	1	1
		278	Diğer ham mineraller	%1.02	%0.33	%0.26	%0.49	1	1	1	1
		73	Çikolata ve kakao içeren diğer maddeler	%0.37	%0.28	%0.31	%0.37	1	1	1	1
		62	Şeker mamülleri	%0.86	%0.27	%0.23	%0.34	1	1	1	1
		431	Kimyasal işlem görmüş bitkisel ve hayvansal katı/sıvı yağlar, mumlar	%0.52	%0.05	%0.08	%0.24	1	0	1	1
		59	Meyve suları (üzüm sırası dahil) sebze suları	%0.31	%0.16	%0.15	%0.13	1	1	1	1
		91	Margarin	%0.65	%0.20	%0.11	%0.13	1	1	1	1
		288	Metalleri/metal bileşiklerini içeren kül ve kalıntılar	%0.09	%0.07	%0.10	%0.11	0	0	0	0
		61	Şeker, bal ve şeker melası	%0.05	%0.22	%0.06	%0.11	0	1	0	0
		75	Biber ve diğer baharatlar	%0.18	%0.11	%0.08	%0.09	1	1	1	1
		292	Başka yerde belirtilmeyen bitkisel ürünler (yenilmeye elverişli olmayan)	%0.26	%0.11	%0.07	%0.09	0	0	0	0
		223	Diğer yağlı tohum ve meyveler, un ve küspeleri	%0.05	%0.07	%0.05	%0.06	1	1	1	1
		41	Buğday ve mahlut	%0.10	%0.00	%0.01	%0.05	0	0	0	0
		72	Kakao	%0.01	%0.11	%0.04	%0.05	0	0	0	0
		291	İnsan tarafından yenilmeye elverişli olmayan hayvansal ürünler	%0.20	%0.10	%0.03	%0.04	1	1	0	0
		232	Sentetik kauçuk, taklit kauçuk, rejenera kauçuk ve atıkları (il şekillerde)	%0.07	%0.01	%0.01	%0.04	0	0	0	0
		37	Balıklar, kabuklu hayvanlar ve yumşakçaların konserveleri	%0.19	%0.06	%0.03	%0.03	1	0	0	0
		36	Kabuklu hayvanlar, yumşakçalar	%0.10	%0.07	%0.05	%0.02	0	0	0	0
		248	Ahşap demiryolu veya tramvay traversleri	%0.11	%0.04	%0.03	%0.02	0	0	0	0
		74	Çay ve paraguay çayı	%0.02	%0.02	%0.01	%0.01	0	0	0	0
		1	Canlı hayvanlar	%0.61	%0.02	%0.01	%0.01	1	0	0	0
		277	Sanayide kullanılan elmas, sünger taşı, zimpara taşı vs.	%0.06	%0.02	%0.01	%0.01	1	1	1	0
		411	Hayvansal katı veya sıvı yağlar	%0.03	%0.01	%0.00	%0.01	0	0	0	0
		285	Aluminyum cevherleri ve aluminyum oksit	%0.05	%0.02	%0.02	%0.00	0	0	0	0
		211	Ham deriler (post ve kürk dışında)	%0.02	%0.07	%0.02	%0.00	0	0	0	0
		422	Diğer bitkisel sıvı yağlar	%0.04	%0.01	%0.00	%0.00	0	0	0	0
		247	Yuvatacak ağaçlar (kabukları soyulmuş/kare şeklinde kabaca yontulmuş olsun olmasın)	%0.02	%0.01	%0.00	%0.00	0	0	0	0
		23	Tereyağı, süt esaslı katı-sıvı yağlar	%0.00	%0.00	%0.00	%0.00	0	0	0	0
325	Kok ve sömük (taşkömürü, linyit ve turbdan) karni kömürü	%0.00	%0.00	%0.01	%0.00	0	0	0	0		
342	Sivilaştırılmış propan ve butan gazı	%0.00	%0.01	%0.02	%0.00	0	0	0	0		
321	Taş kömürü	%0.00	%0.00	%0.00	%0.00	0	0	0	0		
11	Siğir eti-taze/soğutulmuş/dondurulmuş	%0.00	%0.00	%0.00	%0.00	0	0	0	0		
45	Buğday, pirinç, arpa ve mısır dışı tahıllar	%0.00	%0.00	%0.00	%0.00	0	0	0	0		
212	Ham postlar (bütün halde)	%0.00	%0.00	%0.00	%0.00	0	0	0	0		
43	Arpa	%0.21	%0.09	%0.04	%0.00	1	1	1	0		
333	Petrol yağları ve bitümenli minerallerden elde edilen yağlar (ham petrol)	%0.01	%0.01	%0.00	%0.00	0	0	0	0		
286	Uranyum ve Toriyum Cevheri	%0.00	%0.00	%0.00	%0.00	0	0	0	0		
Geleneksel	Emek Yoğun Mallar (EYM)	845	Örülmiş olsun olmasın diğer giyim esyası	%9.05	%7.93	%4.66	%3.74	1	1	1	1
		842	Kadın/kız çocuklar için örülmemiş giyim esyası ve aksesuarları	%5.34	%4.89	%3.04	%2.21	1	1	1	1
		658	Okumaya elverişli maddelerden diğer hazır esya ve takımlar	%2.44	%3.48	%1.99	%1.49	1	1	1	1
		841	Erkek/erkek çocuklar için örülmemiş giyim esyası ve aksesuarlar	%3.90	%2.94	%1.92	%1.49	1	1	1	1
		844	Kadın/kız çocuklar için örme giyim esyası	%5.37	%2.84	%1.79	%1.41	1	1	1	1
		651	Tekstil ipçikleri	%2.33	%1.67	%1.16	%1.21	1	1	1	1
		653	Sentetik veya suni filamentler ve devamsız liflerden mensucat	%2.52	%1.79	%1.35	%1.19	1	1	1	1
		652	Pamuklu mensucat	%1.72	%1.39	%1.10	%0.88	1	1	1	1
		846	Giyim esyası iç aksesuar ve giyim esyası parçaları (çorap, mendil, eldiven vb.)	%1.19	%1.26	%0.88	%0.87	1	1	1	1
		697	Adi metallerden ev işlerinde kullanılan esya ve aksam	%0.40	%0.75	%0.55	%0.56	1	1	1	1
		657	Özel ipçikler ve dokunmamış mensucat (keçe, votka, sicim, ip, şapka tasıakları, askık esya)	%0.54	%0.54	%0.44	%0.52	1	1	1	1
		662	Silsili fosil unları ve benzerlerinden esya, tuğla, kiremit, karolar vb. esya	%0.66	%0.74	%0.54	%0.52	1	1	1	1
		843	Erkek/erkek çocuklar için örme giyim esyası	%1.30	%0.66	%0.51	%0.51	1	1	1	1
		851	Ayakkabılar ve aksesuarı	%0.53	%0.39	%0.30	%0.49	0	0	0	0
		665	Züccaciye, cam esya	%0.67	%0.67	%0.40	%0.37	1	1	1	1
		641	Kağıt ve karton	%0.37	%0.31	%0.20	%0.35	0	0	0	0
		848	Tekstil dışında kalan giyim esyası, şapka vs.	%2.18	%0.89	%0.40	%0.30	1	1	1	1
		664	Cam	%0.35	%0.37	%0.34	%0.27	1	1	1	1
		656	Kordelalar, etiketler, armalar, tüller vb.	%0.27	%0.64	%0.37	%0.25	1	1	1	1
		899	Başka yerde belirtilmemiş çeşitli işlenmiş esyalar	%0.12	%0.15	%0.14	%0.16	0	0	0	0
		263	Pamuk, linter pamuğu ve pamuk döküntüleri	%0.22	%0.34	%0.17	%0.14	0	1	1	1
		611	İşlenmiş deri ve köseleler	%0.13	%0.10	%0.10	%0.13	0	0	0	0

Geleneksellik	Teknoloji Grubu	Sektör Kodu	Sektör Adı	Sektörün İhracattan Aldığı Pay (2013 Payına Göre Sıralanmıştır)				Karşılaştırmalı Üstünlük Var mı ? (Varsa 1, Yoksa 0)			
				1995	2003	2007	2013	1995	2003	2007	2013
		831	Sandıklar, bavullar, çantalar ve kıllar	%0.16	%0.10	%0.12	%0.13	0	0	0	0
		695	El aletleri ve makineler için aletler	%0.08	%0.07	%0.09	%0.12	0	0	0	0
		654	Dokumaya elverişli diğer maddelerden dokunmuş mensucat (ipek, yün, keten vb.)	%0.31	%0.25	%0.18	%0.11	1	1	1	1
		892	Basılmış yayınlar	%0.07	%0.09	%0.10	%0.10	0	0	0	0
		666	Çanak-çömlek	%0.06	%0.08	%0.07	%0.06	0	1	1	1
		266	Sentetik filament demetleri ve sentetik devamlı lifler	%0.46	%0.05	%0.07	%0.05	1	0	1	1
		268	Yün/yapağı ve diğer hayvan kılı	%0.03	%0.04	%0.03	%0.03	0	0	0	0
		898	Müzik aletleri ve bunların aksam ve parçaları	%0.39	%0.06	%0.03	%0.03	0	0	0	0
		895	Büro eşyası, kırtasiye malzemeleri	%0.03	%0.04	%0.02	%0.02	0	0	0	0
		896	Sanat ve koleksiyon eşyası, antika esya	%0.00	%0.00	%0.00	%0.01	0	0	0	0
		269	Kullanılmış giyim eşyası ve parçaları	%0.06	%0.03	%0.01	%0.01	1	1	0	0
		612	Deri ve kösereden mamul eşya (makina, mekanik işlerde kullanılan saracıye eşya)	%0.02	%0.02	%0.02	%0.01	0	0	0	0
		633	Mantardan eşya	%0.00	%0.00	%0.00	%0.00	0	0	0	0
		261	İpek	%0.00	%0.00	%0.00	%0.00	0	0	0	0
		265	Dokumaya elverişli diğer bitkisel lifler	%0.00	%0.00	%0.00	%0.00	0	0	0	0
Geleneksellik	Sermaye Yoğun Mallar (SYM)	625	Kauçuktan iç ve dış lastikler (yeni/eski)	%1.05	%1.00	%0.85	%0.81	1	1	1	1
		783	Başka yerde belirtilmeyen motorlu karayolu taşıtları	%0.66	%1.12	%1.55	%0.81	1	1	1	1
		673	Demir veya alaşimsız çelikten kaplanmamış yassı hadde mamulleri	%0.42	%0.60	%0.56	%0.73	0	1	0	1
		672	Demir veya çelikten külçe ve diğer ilk şekillerde yarı mamuller	%1.99	%1.64	%0.84	%0.63	1	1	1	1
		554	Sabunlar, temizleme, cilalama ürünleri	%0.90	%0.67	%0.46	%0.60	1	1	1	1
		682	Bakır ve bakırdan çubuk, profil, tel, sac, şerit, boru vb.	%0.69	%0.30	%0.54	%0.58	1	0	0	0
		122	İşlenmiş tütün	%0.63	%0.19	%0.19	%0.32	1	0	1	1
		121	Yaprak tütün ve tütün döküntüleri	%1.13	%0.71	%0.43	%0.30	1	1	1	1
		786	Römorklar ve yarı römorklar	%0.42	%0.13	%0.26	%0.22	1	0	1	1
		111	Alkolsüz içecekler	%0.18	%0.07	%0.08	%0.12	1	0	0	0
		671	Dökme ve aynalı demir, ferro alyajlar	%0.34	%0.07	%0.08	%0.12	1	0	0	0
		112	Alkollü içecekler	%0.21	%0.08	%0.07	%0.08	0	0	0	0
		785	Motosikletler, bisikletler, sakatlar için koltuklar vb. aksam parçaları	%0.08	%0.10	%0.06	%0.06	0	0	0	0
		551	Uçucu yağlar rezinoitler	%0.04	%0.05	%0.03	%0.05	0	0	0	0
		686	Çinko ve çinkodan çubuk, profil, tel, sac, şerit, boru vb.	%0.00	%0.00	%0.00	%0.00	0	0	0	0
685	Kurşun	%0.00	%0.00	%0.00	%0.00	0	0	0	0		
Geleneksellik	Taklidi Kolay Araştırma Yoğun Mallar (TKAYM)	761	Televizyon alıcıları (kombine olsun olmasın)	%0.93	%3.91	%2.35	%1.17	1	1	1	1
		764	Telli telefon ve telgraf cihazları, telsiz telefon telgraf vihzaları vb. aksamı	%0.19	%0.22	%0.16	%0.21	0	0	0	0
		541	Eczacılık ve eczacılık ürünleri	%0.08	%0.11	%0.08	%0.08	0	0	0	0
		523	Diğer inorganik kimyasal maddeler	%0.48	%0.07	%0.05	%0.08	1	0	0	0
		752	Otomatik bilgi işlem makineleri vb. ait birimler	%0.02	%0.06	%0.09	%0.07	0	0	0	0
		591	Hasarat öldürücüler ve zararlı bitkileri yok ediciler	%0.09	%0.05	%0.05	%0.06	0	0	0	0
		514	Azot fonksiyonlu bileşikler	%0.12	%0.05	%0.04	%0.04	0	0	0	0
		759	Büro ver bilgi işlem makinelerinin aksam ve parçaları	%0.01	%0.02	%0.03	%0.03	0	0	0	0
		512	Alkoller, fenoller, fenol-alkoller vb. türevleri	%0.12	%0.06	%0.03	%0.03	0	0	0	0
		763	Plak döndürücüler, pıkaplar, kaset çalarları, video kayıt ve gösterme cihazları	%0.00	%0.01	%0.05	%0.02	0	0	0	0
		515	Organo-inorganik, heterosiklik bileşikler, nükleik asitler	%0.06	%0.02	%0.01	%0.01	0	0	0	0
524	Oksi ve peroksi metalik asitlerin tuzları, kıymetli metallerin bileşikleri	%0.05	%0.01	%0.02	%0.01	0	0	0	0		
762	Telsiz telefon, telsiz telgraf ve radyo yayınları için alıcı cihazlar	%0.00	%0.00	%0.00	%0.00	0	0	0	0		
Geleneksellik	Taklidi Zor Araştırma Yoğun Mallar (TZAYM)	792	Hava taşıtları, uzay araçları vb. aksam, parçaları	%0.02	%0.95	%0.50	%0.47	0	0	0	0
		714	Turbojetler, tepkili motorlar, diğer gaz türbinleri vb. aksamı	%0.12	%0.21	%0.34	%0.18	0	0	0	0
		726	Matbaacılıkta kullanılan makineler	%0.01	%0.02	%0.03	%0.03	0	0	0	0
		776	Katod ışınli tüpler, yarı iletken tertibat; elektrik devreleri	%0.01	%0.03	%0.04	%0.03	0	0	0	0
		882	Fotoğrafçılıkta kullanılan filmler, kimyasal müstahzarlar ve kağıt, karton vs.	%0.01	%0.01	%0.01	%0.02	0	0	0	0
		573	Vinil klorür veya halojenli diğer olefin polimerleri (ilk şekilde)	%0.07	%0.01	%0.01	%0.02	0	0	0	0
		884	Optik cihazlar ile aksam ve parçaları	%0.01	%0.01	%0.01	%0.01	0	0	0	0
		712	Buhar türbinleri ile aksam ve parçaları	%0.00	%0.00	%0.00	%0.00	0	0	0	0
		881	Sinema ve fotoğrafçılıkta ilgili aletler	%0.00	%0.00	%0.00	%0.00	0	0	0	0
		883	Sinemacılıkta kullanılan filmler	%0.00	%0.00	%0.00	%0.00	0	0	0	0
		334	Rafine edilmiş petrol ürünleri	%1.21	%1.72	%4.52	%4.06	0	0	1	0
		273	Taş, mermer, alçı taşı, kireç taşı, kum	%0.08	%0.31	%0.43	%0.87	1	1	1	1
		46	Buğday ve mahlut unu, buğur, irmik ve pellet	%0.67	%0.25	%0.42	%0.66	1	1	1	1
		287	Diğer metal cevherleri	%0.50	%0.12	%0.48	%0.64	1	1	1	1
		98	Başka yerde sınıflandırılmamış gıda müstahzarları	%0.30	%0.34	%0.42	%0.51	0	1	1	1
		12	Hayvanların (siğir hariç) eti-taze/soğutulmuş/dondurulmuş	%0.10	%0.04	%0.04	%0.42	0	0	0	0
		283	Bakır cevherleri, matları ve çöktürülmüş bakır	%0.20	%0.10	%0.32	%0.35	1	0	1	1
		34	Balıklar-canlı, taze/soğutulmuş/dondurulmuş	%0.10	%0.19	%0.20	%0.30	0	0	0	0

Geleneksellik	Teknoloji Grubu	Sektör Kodu	Sektör Adı	Sektörün İhracattan Aldığı Pay (2013 Payına Göre Sıralanmıştır)				Karşılaştırmalı Üstünlük Var mı? (Varsa 1, Yoksa 0)					
				1995	2003	2007	2013	1995	2003	2007	2013		
Geleneksel Değil	Hammadde Yoğun Mallar (HYM)	25	Yumurta ve yumurta albuminleri	%0.04	%0.02	%0.06	%0.28	1	0	1	1		
		344	Sıvılaştırılmış etilen, propilen, butilen, petrol gazı	%0.05	%0.29	%0.10	%0.18	0	1	0	1		
		289	Kıymetli metal cevherleri ve hurdaları	%0.00	%0.01	%0.05	%0.15	0	0	0	1		
		335	Petrol ürünleri artıkları	%0.07	%0.03	%0.08	%0.14	0	0	0	0		
		81	Hayvan gıdası olarak kullanılan maddeler	%0.05	%0.03	%0.01	%0.14	0	0	0	0		
		24	Peynir ve lor	%0.05	%0.05	%0.05	%0.11	0	0	0	0		
		282	Demir-çelik döküntü ve hurdaları, bunların külçeleri	%0.06	%0.08	%0.17	%0.09	0	0	0	0		
		222	Yağlı tohumlar ve meyvaları (kırılmış olsun olmasın)	%0.04	%0.03	%0.04	%0.09	0	0	0	0		
		22	Süt ve krema	%0.03	%0.03	%0.05	%0.09	0	0	0	0		
		562	Mineral kimyasal gübreler (272.grubun dışındakiler)	%0.09	%0.04	%0.08	%0.07	0	0	0	0		
		44	Mısır	%0.02	%0.03	%0.01	%0.06	0	0	0	0		
		281	Demir cevherleri	%0.00	%0.00	%0.00	%0.06	0	0	0	0		
		17	Başka yerde sınıflandırılmamış hazırlanmış et ve et ürünleri	%0.01	%0.00	%0.01	%0.04	0	0	0	0		
		47	Diğer hububat un, bulgur, irmik ve pellet.	%0.00	%0.00	%0.01	%0.03	0	0	1	1		
		35	Balıklar (kuru/tuzlu/salamura/tütsülü) insan yemesi için balık unu/ezmesi/pelleti	%0.00	%0.01	%0.02	%0.03	0	0	0	0		
		71	Kahve	%0.00	%0.00	%0.01	%0.02	0	0	0	0		
		251	Odun veya diğer lifli selülozik maddeler; hamurları, döküntü ve kırıntıları	%0.01	%0.00	%0.00	%0.02	0	0	0	0		
		272	Hayvansal ve bitkisel gübreler, tabii kalsiyum fosfat ve diğer tabii potasyum tuzları	%0.00	%0.00	%0.00	%0.01	0	0	0	0		
		42	Pirinç	%0.00	%0.00	%0.00	%0.01	0	0	0	0		
		274	Kükürt ve demir piritleri	%0.00	%0.00	%0.00	%0.00	0	0	0	0		
		231	Tabii kauçuk, balata, güte-parka, guayül, çikil	%0.00	%0.00	%0.00	%0.00	0	0	0	0		
		284	Nikel cevherleri ve nikel oksit	%0.00	%0.00	%0.01	%0.00	0	0	0	0		
		322	Linyit ve turb, linyit, taş kömürü ve turbdan elde edilen katı yakıtlar	%0.00	%0.00	%0.00	%0.00	0	0	0	0		
		16	Et ve yenilen sakatat-tuzlu/salamura/kurutulmuş-sakatat un ve ezmeleri	%0.00	%0.00	%0.00	%0.00	0	0	0	0		
		245	Yakmaya mahsus ağaçlar ve odun kömürü	%0.00	%0.00	%0.00	%0.00	0	0	0	0		
		246	Yakmaya mahsus yonga halinde ağaçlar ve testere talaşı	%0.00	%0.00	%0.00	%0.00	0	0	0	0		
		343	Doğal gaz	%0.00	%0.00	%0.00	%0.00	0	0	0	0		
		Geleneksel Değil	Emek Yoğun Mallar (EYM)	897	Kıymetli, yarı kıymetli, kaplama metallerden kuyumcu ver mücevherci eşyası	%0.30	%1.56	%1.49	%2.35	0	1	1	1
				659	Halılar ve diğer yer kaplamaları	%1.16	%0.82	%0.94	%1.50	1	1	1	1
				821	Mobilya, aksam ve parçaları	%0.34	%0.97	%1.02	%1.49	0	0	1	1
				699	Diğer adi metallerden eşya (kilit, zincir, yay, fermuar, dikiş, nakış aletleri vb.)	%0.42	%0.76	%1.02	%1.39	0	0	1	1
				893	Plastikten mamul eşya	%0.52	%0.81	%0.91	%1.29	0	0	1	1
				661	Kireç, çimento, tabii taşlar, asfalt ile bunlardan eşya	%0.98	%1.45	%1.43	%1.29	1	1	1	1
				655	Örme mensucat	%0.39	%0.74	%0.96	%1.15	1	1	1	1
691	Demir, çelik veya alüminyumdan inşaat ve inşaat aksamı			%0.32	%0.53	%0.95	%1.13	1	1	1	1		
642	Kağıt, kağıt hamuru, karton ver selülozik liflerden mamul eşya			%0.22	%0.50	%0.59	%0.96	0	1	1	1		
812	Demir, çelik ve seramikten radyatörler (elektriksiz) lambalar, küvetler, musluk başları			%0.36	%0.75	%0.78	%0.71	1	1	1	1		
693	Alüminyum, bakır veya demir çelikten teller, halatlar, kablolar, mensucat			%0.20	%0.36	%0.39	%0.50	1	1	1	1		
692	Demir çelik veya alüminyumdan depo, sarnık, vb. kaplar			%0.09	%0.17	%0.26	%0.32	0	1	1	1		
634	Kaplama ağaçlar, levhalar, kontaplak, sırk, kazık vs. ile ağaç yünü			%0.08	%0.19	%0.30	%0.29	0	0	1	1		
694	Bakır, Alüminyum, demir veya çelikten çivi, vida, pim, rondela vb. eşya			%0.11	%0.12	%0.17	%0.21	0	0	0	0		
811	Prefabrik yapılar			%0.07	%0.22	%0.20	%0.20	1	1	1	1		
813	Işıklı isim tabelaları ve aksamı, portatif elektrik lambaları			%0.13	%0.16	%0.18	%0.20	0	0	1	0		
891	Ateşli harp silahları ve malzemeleri			%0.06	%0.16	%0.13	%0.19	0	1	1	1		
663	Mineral maddelerden mamul diğer eşya ve cihazlar			%0.10	%0.13	%0.13	%0.18	0	0	0	0		
635	Ağaçtan muhafazalar, kutu, kafes sandık, vs. ile inşaat ve marangozluk mamülleri			%0.11	%0.08	%0.10	%0.18	0	0	0	1		
894	Çocuk arabaları, oyuncaklar, spor malzemeleri			%0.03	%0.05	%0.05	%0.08	0	0	0	0		
613	Dabaklanmış, aprelenmiş, bütün halinde kürkler			%0.03	%0.03	%0.04	%0.07	1	1	1	1		
696	Bıçakçı eşyası ve sofa takımları, bunların aksam ve parçaları			%0.03	%0.02	%0.03	%0.03	0	0	0	0		
267	Diğer suni lifler ve artıkları			%0.01	%0.00	%0.00	%0.01	0	0	0	0		
667	İnciler ve kıymetli metal taşlar			%0.00	%0.00	%0.00	%0.00	0	0	0	0		
Geleneksel Değil	Sermaye Yoğun Mallar (SYM)	781	Motorlu yolcu taşıtları (binek otomobilleri vb.)	%1.16	%4.72	%6.51	%4.68	0	0	1	1		
		676	Demir veya çelikten (alaşımli, alaşımzsız) filmaşın, çubuk ve profiller	%5.07	%3.62	%5.85	%4.63	1	1	1	1		
		784	Motorlu taşıtların aksam ve parçaları ile şase ve karoserleri	%0.84	%2.05	%2.46	%2.79	0	0	1	1		
		782	Eşya taşımaya mahsus motorlu taşıtlar	%0.20	%2.52	%4.10	%2.73	0	1	1	1		
		679	Demir veya çelikten ince, kalın borular ve içi boş profiller, boru bağlantı parçaları	%1.14	%0.87	%1.32	%1.19	1	1	1	1		
		684	Alüminyum ve alüminyumdan çubuk, profil, tel, sac, serit, boru vb.	%0.55	%0.67	%1.12	%1.05	0	0	1	1		
		629	Kauçuktan diğer eşya (hijyenik, eczacılık ürünleri, taşıyıcı kolonlar)	%0.10	%0.28	%0.37	%0.47	0	1	1	1		
		553	Parfüm ve kozmetik veya tuvalet mustahzarları	%0.08	%0.28	%0.31	%0.43	0	0	0	0		
		533	Pigmentler, vernikler, boyalar	%0.18	%0.23	%0.27	%0.43	0	0	0	1		
		674	Demir veya alaşımzsız çelikten kaplanmış yassı hadde mamülleri	%0.09	%0.22	%0.27	%0.38	0	0	0	1		
621	Kauçuk ve kauçuktan eşya	%0.13	%0.18	%0.28	%0.37	1	1	1	1				
678	Demir veya çelikten teller	%0.08	%0.06	%0.09	%0.13	0	0	1	1				

Geleneksellik	Teknoloji Grubu	Sektör Kodu	Sektör Adı	Sektörün İhracattan Aldığı Pay (2013 Payına Göre Sıralanmıştır)				Karşılaştırmalı Üstünlük Var mı ? (Varsa 1, Yoksa 0)			
				1995	2003	2007	2013	1995	2003	2007	2013
		681	Gümüş, platin ve gümüş veya platin kaplamalı altın ve diğer metaller	%0.01	%0.00	%0.02	%0.11	0	0	0	0
		675	Paslanmaz veya alaşimsız çelikten yassı hadde mamülleri	%0.00	%0.08	%0.10	%0.07	0	0	0	0
		532	Debagatta kullanılan boyayıcı hülasalar ve sentetik boyama müstahzarlar	%0.05	%0.04	%0.05	%0.06	1	1	1	1
		531	Sentetik organik boyayıcı maddeler	%0.01	%0.03	%0.03	%0.04	0	0	0	0
		677	Demir veya çelikten demiryolu ve tramvay hattı malzemesi	%0.00	%0.00	%0.00	%0.02	0	0	0	0
		351	Elektrik enerjisi	%0.00	%0.04	%0.16	%0.02	0	0	0	0
		689	Micronajite kullanımı adı verilenler (tungsten, niobden, tantal, niagrenyum, kobalt vb.)	%0.01	%0.00	%0.00	%0.01	0	0	0	0
		683	Nikel ve nikelden çubuk, profil, tel, sac, şerit, boru vb.	%0.00	%0.00	%0.01	%0.00	0	0	0	0
		687	Kalay ve kalaydan çubuk, profil, tel, sac, şerit, boru vb.	%0.00	%0.00	%0.00	%0.00	0	0	0	0
Geleneksel Değil	Taklidi Kolya Araştırma Yoğun Mallar (TKAYM)	582	Plastiklerden levhalar, filmler, yapraklar, plakalar	%0.38	%0.48	%0.60	%0.94	0	0	1	1
		581	Plastikten tüpler, borular, hortumlar; conta, dirsek, rakor vb	%0.04	%0.25	%0.43	%0.61	0	1	1	1
		542	İlaçlar	%0.21	%0.37	%0.31	%0.48	0	0	0	0
		583	Plastikten monofil, çubuk, profiller-enine kesiti 1mm'yi geçen	%0.01	%0.11	%0.27	%0.28	0	1	1	1
		598	Diğer kimya sanayi ürünleri	%0.10	%0.11	%0.17	%0.24	0	0	0	0
		511	Hidrokarbonlar ve türevleri	%0.17	%0.16	%0.16	%0.20	0	0	0	0
		592	Nisasta, inülin, buğday gluteni, albuminler, yapıştırıcı ve tutkallar	%0.02	%0.04	%0.04	%0.14	0	0	0	0
		522	Organik kimyasal elementler, asitler, bileşikler, metallerin asit, nitroksit ve peroksitleri	%0.16	%0.06	%0.10	%0.12	0	0	0	0
		513	Karboksilik asitler ve türevleri	%0.08	%0.05	%0.05	%0.07	0	0	0	0
		516	Diğer organik kimyasal maddeler	%0.02	%0.02	%0.03	%0.04	0	0	0	0
		597	Ateşlemeyi önleyici müstahzarlar, çözücü müstahzarlar, yağlama müstahzarları	%0.01	%0.02	%0.03	%0.03	0	0	0	0
		751	Büro makineleri (yazı, hesap, fotokopi)	%0.02	%0.01	%0.01	%0.02	0	0	0	0
		593	Patlayıcı maddeler, fitiller ve fişekler	%0.00	%0.00	%0.01	%0.01	0	0	0	0
525	Radyoaktif elemanlar ve bileşikleri, bunları içeren karışım ve atıklar	%0.00	%0.00	%0.00	%0.01	0	0	0	0		
Geleneksel Değil	Taklidi Zor Araştırma Yoğun Mallar (TZAYM)	775	Evlerde kullanılan elektrikli veya elektriksiz diğer makineler	%1.08	%2.34	%2.53	%2.63	1	1	1	1
		773	Elektrik dağıtım donanımı (teller, kablolar, izalötörler, bağlantı parçaları)	%1.54	%1.11	%1.64	%1.74	1	1	1	1
		713	Motorlar ve aksamı	%0.52	%1.18	%1.36	%1.27	0	1	1	1
		772	Elektrik devreleri, rezistanslar vb. aksam ve parçaları	%0.27	%0.48	%0.85	%1.04	0	0	0	0
		793	Gemiler ve suda yüzen taşıtlar	%0.31	%0.95	%1.73	%0.77	0	1	1	0
		741	Isıtıcı ve soğutucu ekipmanları, bunların aksam ve parçaları	%0.36	%0.57	%0.69	%0.74	0	0	0	1
		728	Diğer makineler ve cihazlar ile aksam parçaları	%0.17	%0.29	%0.56	%0.65	0	0	0	0
		771	Elektrikli güç makineleri (728 hariç) (transformatörler, statik konvertörler, motorlu jeneratörler)	%0.38	%0.34	%0.55	%0.62	0	0	1	1
		743	Diğer pompalar, fanlar, santrifujler, filtre makine ve cihazları	%0.17	%0.25	%0.41	%0.53	0	0	0	0
		778	Elektrikli makinelerin aksam ve parçaları	%0.28	%0.33	%0.37	%0.52	0	0	0	0
		723	Toprağın tesviyesi, cevherleri taşıma, yayılması, kar küreyicileri vb.	%0.16	%0.25	%0.44	%0.43	0	0	0	0
		747	Borular, kanallar, depolar için musluklar, valfler vb. cihazlar	%0.12	%0.20	%0.24	%0.39	0	0	0	0
		716	Elektrik motorları ve jeneratörler ile bunların aksam ve parçaları	%0.13	%0.27	%0.37	%0.33	0	0	0	0
		575	Diğer plastikler (ilk şekillerde)	%0.22	%0.17	%0.23	%0.32	0	0	0	0
		744	Forkliftler, diğer yük arabaları ve kaldırıcılar, asansörler	%0.10	%0.17	%0.21	%0.29	0	0	0	0
		742	Sıvılar için pompalar, sıvı elevatörleri ile bunların aksam, parçaları	%0.11	%0.16	%0.26	%0.29	0	0	0	0
		574	Poliasetaller ve diğer polietilenler ve epoksi reçineler (ilk şekillerde)	%0.15	%0.13	%0.15	%0.24	0	0	0	0
		748	Transmisyon milleri ve kranklar	%0.05	%0.15	%0.17	%0.24	0	0	0	0
		722	Traktörler (744.14 ve 744.15 tekilleri dışındakiler)	%0.00	%0.34	%0.15	%0.23	0	1	1	1
		727	Gıda işleme makineleri	%0.13	%0.12	%0.16	%0.22	1	1	1	1
		733	Micronajite üvünite, çekimleme veya kalıpla üvünite suretiyle işlenmeye mahsus takım ve parçaları	%0.09	%0.19	%0.32	%0.22	0	1	1	1
		749	Döküm plakaları ve modelleri, kalıplar, contalar	%0.04	%0.13	%0.13	%0.19	0	0	0	1
		874	Ölçü, kontrol, ölçü, ayar alet ve cihazlar, bunların aksam ve parçaları	%0.06	%0.12	%0.14	%0.19	0	0	0	0
		724	Tekstil, çamaşır yıkama ve kurutma, ütüleme makina ve aksam ve parçaları	%0.15	%0.20	%0.23	%0.19	0	0	1	1
		745	Elektrikli olmayan diğer makine ve el aletleri vb. aksam parçaları	%0.05	%0.11	%0.10	%0.18	0	0	0	0
		721	Tarımsal makineler (traktörler hariç) ve aksam parçaları	%0.04	%0.07	%0.12	%0.18	0	0	0	0
		737	Tav ocakları, döküm potaları, hadde lehimi, hadde makineleri	%0.03	%0.07	%0.15	%0.16	0	0	0	1
		872	Tıbbi araç ve gereçler	%0.03	%0.06	%0.08	%0.15	0	0	0	0
		791	Demiryolu taşıtları, aksam ve parçaları	%0.02	%0.04	%0.01	%0.12	0	0	0	0
		731	İşletme tezgahları (torina tezgahları, planşa, verigel, yiv açma, usun açma vb. makineleri)	%0.02	%0.04	%0.06	%0.09	0	0	0	0
		746	Her nevi rulmanlar	%0.05	%0.07	%0.08	%0.08	0	0	0	0
		571	Etilen polimerleri (ilk şekillerde)	%0.07	%0.01	%0.06	%0.07	0	0	0	0
		873	Başka yerde sınıflandırılmamış metreler ve sayaçlar	%0.01	%0.03	%0.03	%0.06	0	0	0	0
		711	Buhar kazanları, kızgın su kazanları ve aksamı	%0.01	%0.03	%0.04	%0.04	0	0	0	0
		718	Diğer güç motorları (su tribünleri, su çarkları, türbinler, reaksiyoner, işlenmiş yakıt motorları)	%0.01	%0.02	%0.05	%0.04	0	0	0	0
		735	Alet tutucular ile 731 ve 733 gruplarındaki makinelerin aksam ve parçaları	%0.01	%0.02	%0.04	%0.04	0	0	0	0
572	Stiren polimerleri (ilk şekillerde)	%0.00	%0.00	%0.00	%0.03	0	0	0	0		
725	Kağıt hamuru, kağıt/karton imaline, işlenmesine mahsus makina ve cihazlar	%0.01	%0.02	%0.02	%0.02	0	0	0	0		
774	Elektro teşhis cihazları (X ışını, alfa, beta, ve gama ışını cihazları)	%0.00	%0.01	%0.01	%0.02	0	0	0	0		
885	Saatler	%0.01	%0.02	%0.01	%0.02	0	0	0	0		
579	Plastikten döküntü, kalıntı ve hurdalar	%0.00	%0.01	%0.01	%0.02	0	0	0	0		
871	Optik aletler ve aksamı	%0.00	%0.01	%0.01	%0.01	0	0	0	0		